ΤΑ ΦΛΕΓΟΝΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΕ Ο ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝ ΠΟΙΗΤΗΣ;

(Τί ἀπαντοῦν οἱ κ.κ. Διον. Κόκκινος, Γρ. Ξενόπουλος, Στέφ. Δάφνης, καὶ Παῦλος Νιρβάνας)

ΙΓ'.

ΥΝΕΧΙΖΟΥΜΕ καὶ σήμερα τὴν ἔρευνά μας, τὴ σχετικὴ μὲ τὴ γνώση τῶν λογίων μας περὶ τοῦ μεγαλειτέρου Ἕλληνος ποιητοῦ.

Ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος κ. Πράτσικας, ὅστις ἀνέλαβε τὸ βαρὺ ἔργον νὰ ζητήσῃ τὶς γνῶμες τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων ἐπὶ τοῦ...φλέγοντος αὐτοῦ ζητήματος, γράφει τὰ ἀκόλουθα σχετικῶς :

«Οἱ λογοτέχναι μας συνήθως τρομάζουν μπροστὰ στὶς ἔρευνες. Καὶ δὲν τοὺς ἀδικῶ, γιατί ὁ καθένας τους προτιμᾶ νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικὸ τῆς δουλειᾶς του καὶ νὰ μὴ γίνῃ τὸ ἀντικείμενο περιεργείας τοῦ κοινοῦ. Μὰ ἔλα πάλι ποὺ τὸ κοινὸ ἀγαπᾶ νὰ μαθαίνῃ τὶς ἰδέες τους, τὶς προτιμήσεις τους, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο σκέπτονται, γιὰ κάθε ζήτημα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Γι' αὐτό, μολονότι στὴν ἀρχὴ θέλησα ν' ἀρνηθῶ καὶ νὰ μὴν ἀναλάβω τούτη τὴν ἔρευνα, στὸ τέλος ἀπεφάσισα νὰ χρησιμοποιήσω τὸ «δημοσιογραφικὸ θράσος» καὶ νὰ ρωτήσω τοὺς κυριώτερους λογοτέχνες μας, παληοὺς καὶ νέους, τί ἰδέα ἔχουν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ ποίησι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σολωμοῦ κ' ἐδῶθε.

Τὸν πρῶτο ποὺ συναντῶ εἶνε ὁ γνωστὸς μυθιστοριογράφος καὶ ἱστορικὸς κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ, ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ ἀγαπημένους συγγραφεῖς—καὶ δικαίως—τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Στὴν ἐρώτησί μου προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ ν' ἀπαντήσῃ, λέγοντάς μου ὅτι δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίησι, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν εἶνε ποιητής. Στὴν ἐπμονή μου καὶ στὴν φιλικὴ παράκλησι, γιὰ νὰ μὴ φανῶ ἐκτεθειμένος ἀπέναντι τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Μπουκέτου», συγκατατίθεται ἐπὶ τέλους νὰ μοῦ δώσῃ γραπτὴ τὴ γνώμη του. Καὶ ἰδοὺ αὐτή :

«Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς. Ὕψωσε ἔργο μεγάλης πνοῆς, καὶ μάλιστα μεγάλης Ἑλληνικῆς πνοῆς».

* * *

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ὄχι μόνον μὲ ὑποδέχεται μὲ τὴν παροιμιώδη καλωσύνη του, ἀλλ' ἀφεῤῥόνει σχεδὸν ὁλόκληρο ἄρθρο πάνω στὴν ἐρώτησί μου. Καὶ μοῦ φαίνεται πὼς μὲ τὴν ἀπάντησί του τοποθετεῖ τὰ πράγματα στὴ θέσι τους.

«Πολλοὶ Νεοέλληνες ποιηταὶ μοῦ ἀρέσουν, γράφει. Κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ παληούς, κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ νέους. Ἀλλὰ ἱστάρχουν ποιηταὶ καὶ ποιηταί. Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς χωρίσῃ σὲ δυὸ μεγάλες κατηγορίες :

»Α'.) Εἶνε οἱ ποιηταὶ ποὺ πρέπει νὰ τοὺς θαυμάζουν ὅλοι. Κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πῇ τίποτα, π.χ., γιὰ ἕνα Σολωμό. Οὔτε γιὰ ἕναν Παλαμᾶ. Ὁ πρῶτος εἶνε ὁ γενάρχης τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας Ὁ δεύτερος ὕψωσε τὴν ποίησι τὰ τελευταῖα χρόνια ὅσο μποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ ἕνας ἄνθρωπος. Οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ ἔχουν καὶ ἀξία φιλολογική. Δημιούργησαν τὴν Νεοελληνικὴ ποιητικὴ γλῶσσα ἢ πρόσφεραν στὴ δημιουργία κάτι σημαντικό. Ἡ θέσι τους στὴν ἱστορία εἶνε μεγάλη Ἀποτελοῦν ἀκρογωνιαίους λίθους στὸ πνευματικὸ οἰκοδόμημα. Πῶς μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς : «Δὲν μ' ἀρέσει ὁ Παλαμᾶς» ; Καὶ νὰ τὸ πῇ, δὲν ἔχει σημασία. Μιλεῖ ὑποκειμενικά.

»Β'.) Εἶνε οἱ ποιηταί, ποὺ χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν φιλολογικὴ ἀξία τῶν πρώτων, μᾶς ἀρέσουν, γιατί μιλοῦν περισσότερο στὴν ψυχή μας, στὴν καρδιά μας. Αὐτοὺς δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς ἐπιβάλλουμε σ' ὅλους, οὔτε νὰ θυμώνουμε ὅταν ἕνας ἄλλος, μιλῶντας ὑποκειμενικὰ σὰν κ' ἐμᾶς, λέει : «Αὐτὸς δὲν μ' ἀρέσει» ! Π. χ. ὁ Καβάφης. Ἐγὼ τὸν λατρεύω. Ἕνας ἄλλος ὅμως μπορεῖ ἐξαίρετα — ἔχει κάθε δικαίωμα — νὰ μὴ θέλῃ οὔτε νὰ τὸν ἀκούσῃ...

»Στὴν πρώτη κατηγορία βάζω τὸν Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ, τὸν Βαλαωρίτη, τὸν Γρυπάρη καὶ τὸν Πάλλη (ὡς δημιουργικὸ μεταφραστὴ τῆς «Ἰλιάδας»).

»Στὴ δεύτερη τὸν Καβάφη, τὸν Μαλανάση, τὸν Σικελιανό, τὴ Μυριτιώτισσα, κ' ἄλλους πολλούς, ποὺ μοῦ ἀρέσουν.

»Ἀπὸ τοὺς πρώτους, μετὰ τὸν Σολωμό, περισσότερο θαυμάζω τὸν Παλαμᾶ. Ἀπὸ τοὺς δεύτερους, περισσότερο μοῦ ἀρέσει ὁ Καβάφης. Κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ νέους, μὲ συγκινοῦν ξεχωριστὰ ὁ Στασινόπουλος, ὁ Τέλλος Ἄγρας καὶ ἡ Ἰωάννα Λοβέρδου.

»Τώρα, ἀπὸ ἕνα - δυὸ ποιήματα ποὺ μοῦ ἄρεσαν, ποὺ μὲ συγκίνησαν, ποὺ μ' ἔκαμαν ἴσως καὶ νὰ δακρύσω, ἔχω βρῇ σ' ἄλλους λενῆντα τοὐλάχιστο καὶ καθένας ἀπ' αὐτοὺς γιὰ μένα, εἶνε ποιητής».

* * *

Ἂν ὁ κ. Ξενόπουλος, διατηρῶντας τὸν νεανικὸ ἐνθουσιασμό του, συγκινεῖται τόσο μὲ τὴν ποίησί μας καὶ ἀναφέρει τόσα γερὰ ταλέντα, ἀναμφισβήτητης ἀξίας, ὁ ποιητὴς κ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ μὲ μιὰ μονοκονδυλιὰ διακηρύττει τὴν χρεωκοπία τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως καὶ ἀναγνωρίζει ὡς τὸν μεγαλείτερο Ἕλληνα σύγχρονο ποιητὴ τὸν.... Ἑλληνικὸ λαό !..

Ἀλλ' ἀκοῦστε τὴν ἀπάντησί του, γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο :

«Ποιὸς εἶνε ὁ μεγαλείτερος Ἕλλην ποιητής ; μᾶς ἀπαντᾶ. Ὁ τραγουδιστὴς Ἑλληνικὸς λαός ! Αὐτὸς ποὺ ἐδημιούργησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συμπληρώνῃ κάθε μέρα τὸ μεγάλο ψυχικὸ ἔπος, ποὺ λέγεται δημώδης ποίησις...

»Τὴν περασμένη βδομάδα τὸ θλιβερὸ καθῆκον μὲ ἔφερε σ' ἕνα σπίτι Ἀργίτικο. Στὴ μέση τῆς σάλλας ἦταν ἕνα φέρετρο καὶ γυναῖκες συμπατριώτισσες — σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου μας — μοιρολογοῦσαν τὸ λείψανο. Λοιπόν, μιὰ μητέρα, ποὺ θυμήθηκε τὸ πεθαμένο παιδί της, ἀναστέναξε καὶ θρήνησε ἔτσι :

«Ἄχ, νάταν μὲ τὴν Ἄνοιξι, ποὺ ἀνοίγουν τὰ ζαμπάκια,
»ν' ἀνοίγαν καὶ τὰ μνήματα, νὰ βγαίνεν τὰ παιδάκια !...»

»Ὁρίστε, παρακαλῶ, νὰ μοῦ δείξετε στὴ γραφτὴ ποίησι ἕνα παρόμοιο σπαραχτικὸ δίστιχο ! Οἱ Ἕλληνες ποιηταί ; Ἀλλ' εἴμαστε ὅλοι μας γραμματοδιδάσκαλοι, οἱ περισσότεροι ἀνειλικρινεῖς ἀπέναντι τῆς Τέχνης, στιχορράφτες ἐπάνω σὲ φιγουρίνια τῆς ξένης μόδας, μακρυὰ ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ θὰ μποροῦσαμε νὰ τὴν κάνουμε ἕνα ποτάμι τῆς νέας μας ποίησης.

»Τὸ νὰ ρωτᾶτε, λοιπόν, ποιὸς εἶνε σήμερα ὁ μεγαλείτερος Ἕλλην ποιητής, μοῦ φαίνεται σὰν νὰ ζητᾶτε νὰ σᾶς βρῶ ποιὸς εἶνε ὁ ψηλότερος νάνος μέσα σ' ἕνα πλῆθος... νάνων. Βέβαια, θὰ μποροῦσα κ' ἐγὼ νὰ διαλέξω ἕνα ὄνομα, ἔπειτα ν' ἀναφέρω μερικὰ ἄλλα, γιὰ νὰ γίνω εὐχάριστος στοὺς φίλους μου ἢ γιὰ νὰ μὴ φανῶ τάχα καθυστερημένος. Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι Ἀργίτης, δηλαδὴ ἄνθρωπος ντοῦρος σὰν τὰ πράσα μας καὶ δὲν φοβᾶμαι τὴν ἀλήθεια. Καὶ τὸ κάτω τῆς γραφῆς, δὲν ἔχω ἐκτεθειμένα συμφέροντα στὴ φιλολογικὴ ἀγορά.

»Ὁ Ἑλληνικὸς λαός ! Αὐτός, ὅταν τραγουδῇ τὴ χαρά του, τὸν πόνο του, τ' ὄνειρό του, μᾶς κερνάει στὸ ὑπέροχο ποτῆρι τοῦ στίχου του, τὸ ἀθάνατο μετὸ τῆς ποίησης»...

* * *

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ ἐξακολουθεῖ νἄχῃ τὴν ἴδια γνώμη, ποὺ διετύπωσε καὶ τότε, τὸ 1890, στὸ «Ἄστυ» :

—Ἐπιμένω σ' αὐτή, μᾶς λέει, κι' ἐξακολουθῶ νὰ θεωρῶ τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ μεγάλο ποιητή, γιατί ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ ποίησις εἶνε κάτι τὸ αὐστηρὰ ρυθμικὸ καὶ ἁρμονικό. Ὁ Παλαμᾶς, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ποιητή, παρουσιάζει ἕνα σύστημα ἰδέας, ρυθμοῦ καὶ γλώσσας ποιητικῆς.

—Ἡ γνώμη σας γιὰ τοὺς νέους, κ. Νιρβάνα ;

—Τοὺς παρακολουθῶ μ' ἐνδιαφέρον, μὰ δὲν μποροῦ νὰ πῶ τίποτα γι' αὐτούς».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Ἄλλες ἀπαντήσεις συγχρόνων λογίων.

δρός μου, ἀπόμεινα μονάχη, ἀποοστάτευτη καὶ δίχως λεφτά. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ζήσω καὶ νὰ θρέψω τὰ παιδιά μου...

Μιὰ νύχτα ἔτυχε νὰ γνωρίσω τὸν Μάλιπρου, τὸν ἄνθρωπο ποὺ σκότωσε τὸν ἄνδρα μου. Εἶχα ὁρκισθῆ, ὅτι ἂν τύχαινε νὰ τὸν βρῶ καμμιὰ μέρα, θὰ τὸν ἔκανα νὰ πληρώσῃ πολὺ ἀκριβὰ τὸν φόνο τοῦ πατέρα τῶν παιδιῶν μου. Τὸν παρέσυρα λοιπὸν μεθυσμένο ὡς στὴν 35η Λεωφόρο κι' ἐκεῖ, σκύβοντας τάγα γιὰ νὰ τὸν φιλήσω, τοῦ φύτεψα μιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι. Ἔπειτα χάθηκα νοήγορα μέσα στὴ νύχτα... Δὲν μὲ εἶνε δῆ κανείς...

Ἡ σκοτεινὴ αὐτὴ τραγωδία, ὅπως εἶνε ουσικό, ἔχει ἀναστατώσει σήμερα τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ δὲν εἶνε λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦν τὴν ἀθώωσι τῆς μαρτυρικῆς γυναίκας τοῦ λαθρεμπόρου Τζάκ Μέλλον.

ΤΖΩΝ ΠΗΡΣΟΝ

ΓΙΑ ΝΑ ΓΕΛΑΤΕ

ΚΟΥΒΕΝΤΟΥΛΕΣ

Ἐκεῖνος.—Κύτταξε τὰ πουλάκια πῶς πετοῦν ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ζητῶντας τὸ ταῖρι τους ! Κύτταξε πόσο σοφὰ εἶνε ὅλα πλασμένα, ὥστε νὰ ταιριάζῃ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο !....

Ἐκείνη.—Ἀλήθεια, ἀλήθεια, ἀγάπη μου ! Καὶ τὰ δάχτυλα ἔγιναν ἐπίτηδες γιὰ νὰ ταιριάζωνται μὲ δαχτυλίδια... Ἀγόρασέ μου, λοιπόν, ἕνα δαχτυλίδι...

Ἐκεῖνος.—!...

* * *

Μεταξὺ δύο βουλευτῶν :

—Σὲ ποιὰ πτέρυγα ἀνήκεις ;

—Στὴ δεξιά. Τὴν κυβερνητική, δηλαδή...

—Τότε γιατί ἀπουσιάζεις, ὅταν μιλοῦν οἱ ῥήτορες τῆς ἀντιπολιτεύσεως ;

—Γιατί δὲν θέλω νὰ ξέρῃ ἡ δεξιὰ τί κάνει ἡ ἀριστερά !..